

מצמצם בידי שמים

משנה מסכת בכורות פרק ב משנה ו

[ו] רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהן כאחד רבי יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן שנאמר (שמות י"ג) הזכרים לה' וחכמים אומרים אי אפשר אלא אחד לו ואחד לכהן...

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בכורות פרק ב משנה ו

[ו] אי אפשר, כוונתם שאי אפשר שייצאו שני ראשים כאחת אלא יקדם האחד...

רש"י מסכת בכורות דף יז עמוד א

א"א לצמצם - שייצאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעין הי ניהו.

תוספות מסכת בכורות דף יז עמוד ב

אפשר לצמצם בידי שמים - פי' בקונטרס כגון הך דלידה דאע"ג דאין מקפידין בכך וכ"ש בידי אדם במתכוונים לצמצם שום מדה או שום דבר דודאי אפשר לצמצם וקשה לר"י כי קא מבעיא ליה לרבנן דבידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי היכי פשיט מצמצם מכוון בין שתי עיירות הא על כרחך נהי דיכולין לצמצם הדבר כשמתכוונין למדוד מ"מ לרבנן א"א שיהא הדבר מצומצם בין שתי עיירות דכיון דבידי שמים הוא שמעצמו נפל שם מתחלה ולא נתעסקו עליו למדוד ולהניחו שם מכוון ונראה לרבי דאפילו למ"ד א"א לצמצם בידי שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה"ק אי אפשר לברר צמצום שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן...

מצמצם בידי אדם

תלמוד בבלי מסכת בכורות דף יז עמוד ב

אמרי דבי רבי ינאי: לרבי יוסי הגלילי שמעין ליה דאמר אפשר לצמצם בידי שמים - וכ"ש בידי אדם, ורבנן בידי שמים אי אפשר לצמצם, בידי אדם מאי?... תא שמע ממתת כלים, ממתת מזבח; שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה... מאי הוי עלה! אמר רב חייא בר אבין אמר רב עמרם, תנא: נמצא מכוון בין שתי עיירות, ר' אליעזר אומר שתייהן מביאות שתי עגלות, וחכמים אומרים יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו; מאי קסברי רבנן? אי קסברי רבנן דאפשר לצמצם, וקרובה ואפי' קרובות, לייתי תרתיה! ואי קרובה ולא קרובות - אפי' חדא לא לייתי! אלא לאו ש"מ קסברי רבנן: אי אפשר לצמצם, ואפילו בידי אדם, שמע מינה.

תוספות מסכת בכורות דף יז עמוד ב

אפשר לצמצם בידי שמים - ...ונראה לרבי דאפילו למ"ד א"א לצמצם בידי שמים אף שפעמים שנמדד בו שהוא מצומצם אלא ה"ק אי אפשר לברר צמצום שבידי שמים כגון לידה דהכא שאין פנאי לברר ולדקדק אי זה יצא תחלה ולכך אין שניהן לכהן אבל בידי אדם שיש שהות לברר מיבעיא לן ופשיט ליה מנמצא מכוון בין שתי עיירות דאי אמרת אי אפשר לברר אם הוא מצומצם אף על גב דפרישית דזימנין דמיקרי שהוא מצומצם כיון דאי אפשר להבחין לא יביאו שתי העגלות מספק דמילתא דלא שכיחא היא ואין לנו לתלות מספק שאירע כן ובמסקנא פשטינן דלרבנן אי אפשר לצמצם ואפילו אדם ומתוך הא דפליגי אמוראי בפ"ק דעירובין (דף טז): בפרוץ כעומד ופ"ב דחולין (דף כח): במחצה על מחצה כרוב היה נראה דהלכה כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם ואין לומר דקרי פרוץ כעומד כשדומה לנו שהם שוים דאף על גב דשמא אינם שוים וכן מחצה על מחצה דשחיטה דהא מפרש טעמא דלא הוי כרוב וכעומד משום דאמר רחמנא למשה שחוט רובא וגדור רובא דתיפוק לי דבלאו הכי היה אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין בפרק הזורק (דף עח). והא א"א לצמצם גבי מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש כגון דאתו תרווייהו בהדי הדדי בארבע אמות ואפי' יהא הלכה כר' יוסי הגלילי מ"מ דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות הדבר מצומצם וסתמא לא כווננו בבית אחת לבא ובפ' שבועות העדות (שבועות דף לב). גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני הא מני רבי יוסי הגלילי ור' יוחנן משני אפילו תימא רבנן כו' משמע דאין הלכה כר' יוסי הגלילי וכן בפ' ארבעה אחין (יבמות דף כח). גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמרינן אליבא דרבי יוחנן לא סתים לן תנא כר' יוסי הגלילי לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והך דשבועות וד' אחין הוו בידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו כדמוכחא ההיא דחולין ועירובין וא"ת הא דאמרינן בפ"ק דעירובין (דף ה): לחי המושך מדופנו של מבוי פחות מד' אמות אין צריך לחי אחר להתירו וארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא בר' יהושע לא אמרן אלא במבוי ז' נותר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אמר מבוי ח' לא צריך לחי מה נפשך אי עומד נפיש נותר בעומד מרובה על הפרוץ ואי פרוץ נפיש נדון משום לחי פירוש דאם כן אין בלחי עשרה אמות מאי אמרת דשוו תרווייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם ולהקל משמע דאי אפשר לברר הדבר ויש לומר דלעולם אפשר למדוד אלא לא הטריחו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור א"כ הם שווים ומילתא דלא שכיחא היא ומכל מקום אם היה איסורא דאורייתא היה אסור כיון שאפשר למדוד וזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי שוו כי הדדי נמי לשתרי דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור והרב רבי שמעון מיינבלא היה מפרש דפרוץ כעומד ומחצה על מחצה כרוב סברי רבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימר פרוץ מרובה ואם תמצא לומר שהם שוים רחמנא אמר גדור רובא ובענין זה יש לפרש ההוא דמחצה על מחצה כרוב והשתא ניחא טפי ההיא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר

למדוד אבל קשיא לרבי דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור מטעם חששא בעלמא דשמא הם שוים אף על גב דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר וא"כ היכי דייק מנמצא מכוון בין שתי עיירות התם נמי אף על גב דאי אפשר לכוון ולצמצם מודו רבנן דמביאות שתי עגלות משום חששא דאורייתא דשמא הם שוים ועוד דמאן דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם דא"ל רחמנא למשה גדור רובא שחוט רובא ואיכא למתלי טפי לאיסור מלהיתר אבל אם היה לתלות להיתר יותר מלאיסור היה מותר כדאשכחן מאן דשרי משום דאמר רחמנא למשה לא תשייר רובא ולא אסר מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן ההיא דלחי אפילו הוי ספק דאורייתא תישתרי כיון דבין פרוץ (מעומד) נפיש בין עומד נפיש מותר ומהא דפריך בההיא שמעתא דפרוץ כעומד והא אפשר לצמצם גבי אם יש ריוח ביניהם (סוכה דף טו:) אין לדקדק שום דבר דרבינו חננאל גריס והא אי אפשר לצמצם וכן רבינו שמעון ולרבינו תם נמי אין ראיה שיהא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם בעלמא אלא כלומר אי אפשר לצמצם בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לשפוד כמו שפירש שם ובההיא דסוף מכילתין (דף טו:) יצאו שנים בעשירי וקראו עשירי משמע דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי אפילו בידי שמים דאי כרבנן דא"א

תוספות מסכת בכורות דף ט עמוד א

מאן תנא א"ר ירמיה דלא כר' יוסי הגלילי - פ"ה מאן תנא דאמרין שילדה שני זכרים אינו נותן אלא חד טלה לכהן וקשה לפי' דהכא אפי' ר"י הגלילי מודה מדלא קתני במתניתין ויצאו שני ראשיהן כאחד כדקתני בפרק שני (לקמן יז.) וכיון דלא ראינו שיצאו בבת אחת מספק לא אמרי' בבת אחת יצאו אפי' לר"י הגלילי דלא שכיחא וצריך לפרש דנהי דמספק מודה ר' יוסי הגלילי דאין נותן לכהן אלא חד טלה מ"מ בספק מועט טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה שני לעצמו.

תוספות מסכת בכורות דף ט עמוד א

אמר רב (אשי) מין במינו אינו חוצץ - תימה בפ' בהמה המקשה (חולין ע.) בעי כרכתו אחותו והוציאנו מהו י"ל הכא מקצת פנוי איכא למימר טפי במינו אינו חוצץ אי נמי אחותו הויא אינו מינו טפי מאחיו עוד יש לומר דוקא משום דהוציאנו שסייעה אחותו בהוצאתו הוא דמספקא לן דדילמא הויא חציצה אבל אם לא סייעה להוציא פשיטא דלא הויא חציצה וא"ת [לאבין] דמוקי מתני' כר' יוסי הגלילי דאפשר לצמצם ואפ"ה אינו נותן כי אם טלה אחד לכהן משום דכתיב הזכרים אמאי לא אמר כל שאינו בזה אחר זה בבת אחת אינו ולא קדוש לא זה ולא זה וי"ל דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה כהוא דקדש שתי אחיות ותודה שנשחטה על שמונים חלות אבל קדושה הבאה מאליה לא אמר הכי ואף על גב דשייך למימר הי מיניהו מיייתת הי מיניהו מפקת ואם תאמר מדקאמר נהי דא"א לצמצם חציצה מיהא איכא משמע דה"ק נהי דא"א לצמצם ודין הוא שיקדש האחד לרבנן חציצה מיהא איכא ולא היה לו להיות קדוש משמע דאי הוה אפשר לצמצם היה אז קשה לן היאך קדוש בלא טעם חציצה ומה קשה והא (פריך) [פרישית] דלא אמר כל שאינו [כו'] בבת אחת כו' אלא בדבר התלוי בדבור וי"ל דה"פ נהי דא"א לצמצם ולהכי ניחא לרבנן שאין שתייהן קדושין מטעם הזכרים כמו לרבי יוסי הגלילי דלא אפשר למידרש להו הזכרים כיון דסבירא להו אי אפשר מכל מקום ליהוי חציצה.

תוספות מסכת חולין דף כח עמוד ב

לפי שאי אפשר לצמצם - אפילו לר' יוסי הגלילי דאמר בפרק שני דבכורות (דף יז.) אפשר לצמצם מודה הוא בכלי חרס כדקאמר התם הואיל ואית בו גומות ויש להוכיח מכאן דהלכה דבידי אדם אפשר לצמצם מדאפליגו אמוראי במחצה על מחצה ובפ"ק דעירובין (דף טו:) בפרוץ כעומד ואם אי אפשר לצמצם היכי שריא מספק ואפילו למאן דאסר לא אסר אלא משום דהכי אגמריה למשה שחוט רובא גדור רובא ומיהו בידי שמים נראה דהלכה דאי אפשר לצמצם דאמר בפ' ד' אחין (יבמות דף כח.) לר' יוחנן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן ונימא [כו'] ר"י הגלילי היא לא סתם תנא כר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם ובפרק הזורק בגיטין (דף עח.) דפריך והא אי אפשר לצמצם גבי מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת דמפרש דאתו תרוייהו בהדי הדדי בארבע אמות התם נמי הוי כבידי שמים דמסתמא לא כווננו לבא בבת אחת וא"ת בריש עירובין (דף ה:) גבי לחי המושך מדפנו של מבוי דקאמר רב אשי אפילו תימא במבוי שמונה מה נפשך אי עומד נפיש ניתר בעומד מרובה ואי פרוץ נפיש נידון משום לחי מאי אמרת דשוו תרוייהו כי הדדי הוה ליה ספק דבריהם וכל ספק דבריהם להקל משמע דאי אפשר לצמצם ולברר הדבר וי"ל דלעולם אפשר לברר ולמדוד בצמצום ע"י טורח אבל לא הטריחוהו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש ובין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אא"כ הוה שוה ומילתא דלא שכיחא הוה ואין להקשות על רב אשי דאפילו כי שוו כי הדדי לשתרי דקי"ל פרוץ כעומד מותר דרב אשי קאי ארב הוה בריה דרב יהושע דאמר התם לא אמרו אלא במבוי שמונה אבל במבוי ז' ניתר בעומד מרובה על הפרוץ כו' ואיהו סבר התם דפרוץ כעומד אסור וה"ר שמעון היה מפרש דאמוראי דהכא ודפרוץ כעומד מצו סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ופליגי כשדומה לנו דהוי מחצה על מחצה ומאן דשרי משום דאימא דשחט רובא ואפילו הן שוין רחמנא אמר לא תשייר רובא ומאן דאסר משום דאימא נשאר רובא קיים ואפילו הן שוין רחמנא אמר שחוט רובא וכן גבי פרוץ כעומד והשתא ניחא טפי ההיא דספק דבריהם להקל דאי אפשר לכוין אבל קשה דמשמע דבספק דאורייתא הוי אסור משום חששא שמא הן שוין אף על גב דאי עומד נפיש או פרוץ נפיש הוה שרי והכא שריא אפילו באיסור דאורייתא כשהיתר מצוי יותר מן האיסור וכן גבי פרוץ כעומד ואם כן בההיא דלחי אפילו הוי ספיקא דאורייתא תשתרי ונראה לי דאיכא התם למיחש שמא ח' אמות אינם מצומצמות ואפילו פרוץ מרובה לא יהא נידון משום לחי ולהכי דווקא בספק דבריהם יש להקל אבל קשה לפירושו דהכי דייקא בפ"ב דבכורות (דף יז:) מההוא דנמצא מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אף על גב דאי אפשר לצמצם ולכוין מכל מקום מודים רבנן דמביאין שתי עגלות משום דכל אחת מביא עגלה ממה נפשך שמא היא קרובה ואפילו הן מצומצמות הקרובה אמר רחמנא ואפילו קרובות ולפירוש קמא אתי שפיר דלעולם אי אפשר לצמצם ולהיות שיהיו שוין אלא אחת מהן קרובה יותר ויוצאין בשל תנאי ויש לומר דלפי' הר"ר שמעון נמי יוצאים בשל תנאי ממה נפשך דאם קרובה היא יוצאה בה ואם רחוקה היא תביא בשביל חבירתה מאי אמרת שמא מצומצמות הן זה אינו מצוי ואין להאריך כאן יותר ובעירובין (דף ה:) ד"ה (וספק) אפשר בע"ה יותר [ויותר מבואר בסוכה טו:] תד"ה פרוץ כו' ותוספות בכורות יז: ד"ה אפשר].

תוספות מסכת סוכה דף טו עמוד א

פרוץ כעומד - **נראה דהלכה כר' יוסי** דאמר פרק שני דבכורות (דף יז: ושם) **אפשר לצמצם לכל הפחות בידי אדם** מדאפליגי אמוראי הכא בפרוץ כעומד ובפרק שני דחולין (דף כח: ושם) במחצה על מחצה כרוב והא דקאמרינן **התם גבי חלקו לשנים והן שוין דטמאין שניהן לפי שאי אפשר לצמצם בכלי חרס כולהו מודו** כדקאמרינן בבכורות (דף יז: ושם) משום דאית ביה גומות ואין לומר דשמעתין אפילו כמאן דאמר אי אפשר וקרי פרוץ כעומד מחצה על מחצה כשדומה לנו שהן שוין אף על גב דשמא אינן שוין דהא מפרש טעמא פ"ק דעירובין (דף טו: ושם) ובפ"י שני דחולין (דף כח: דלא הוי כעומד וכרוב משום דהכי אגמריה רחמנא למשה גדור רובא ושחוט רובא ותיפוק ליה משום דבלא"ה הוא אסור מספק משום דשמא שייר רובא והא דפריך בגיטין **בפרק הזורק** (דף עח. ושם): **גבי דאתו תרווייהו בהדי הדדי בארבע אמות והא אי אפשר לצמצם אפילו תהא הלכה כר"י הגלילי מכל מקום דוחק הוא להעמיד המשנה בכך שאין רגילות להיות ומסתמא לא כווננו לבא בבת אחת ובפרק שבועת העדות (שבועות דף לב. ושם) גבי כפרו שניהם כאחת פריך והא אי אפשר לצמצם ומשני רבי יוסי הגלילי היא ורבי יוחנן משני אפילו תימא רבנן משמע דאין הלכה כרבי יוסי הגלילי וכן פרק ד' אחין (יבמות דף כח.) גבי אחיות איני יודע מי שנאן אמר אליבא דרבי יוחנן לא סתם לן תנא כר"י הגלילי **לכך נראה דבידי שמים אין הלכה כמותו והני הוו כבידי שמים אבל בידי אדם הלכה כמותו** כדמוכח הך דשמעתין ובפרק שני דחולין (דף כח.) ויש תימה הא דאמרי' פ"ק דעירובין (דף ה:) לחי המשוך מדופני של מבוי לתוך המבוי פחות מארבע אמות אין צריך לחי אחר להתירו ארבע אמות צריך לחי אחר להתירו וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרו אלא במבוי שמונה אבל במבוי שבעה נותר בעומד מרובה על הפרוץ רב אשי אומר אפילו במבוי ח' לא צריך לחי ממה נפשך אי עומד נפיש נותר בעומד מרובה על הפרוץ אי פרוץ נפיש נדון משום לחי כלומר א"כ אין בלחי ד' אמות מאי אמרת שוו תרווייהו הוה ליה ספק דדבריהם וכל ספק דבריהם להקל משמע דאי אפשר לברר הדבר וי"ל לעולם אפשר למדוד ולברר אלא לא הטריחוהו חכמים למדוד שם מספק כיון דבין עומד נפיש בין פרוץ נפיש ליכא חשש איסור אלא אם כן הן שוין ומילתא דלא שכיחא היא מכל מקום אם היתה איסורא דאורייתא היה אסור כיון דאפשר למדוד ומזה אין להקשות על רב אשי כי שוו כי הדדי לישתרו דקיימא לן פרוץ כעומד מותר דהתם קאי על רב הונא בריה דרב יהושע דסבירא ליה פרוץ כעומד אסור ויש לפרש דהני אמוראי דפרוץ כעומד ומחצה על מחצה כרוב מצי סברי כרבנן דאי אפשר לצמצם אפילו בידי אדם ומאן דשרי כשדומה לנו שהפרוץ כעומד משום דאימא עומד מרובה ואת"ל שהן שוין רחמנא אמר לא תפרוץ רובא ומאן דאסר משום דאמר פרוץ מרובה ואת"ל שהן שוין רחמנא אמר גדור רובא וכן לענין מחצה על מחצה דשחיטה והשתא ניחא טפי ההיא דספק דבריהם להקל כיון דאי אפשר למדוד ומיהו קשה דמשמע דספיקא דאורייתא היה אסור משום חששא בעלמא שמא הן שוין אף על גב דאי עומד נפיש מותר ואי פרוץ נפיש מותר ואם כן היכי דייק (נמי) פרק שני דבכורות (דף יז: ושם) מההיא דנמצא הרוג מכוון בין שתי עיירות דבידי אדם אפשר לצמצם התם נמי אף על גב דאי אפשר לצמצם ולכוון מודו רבנן דמביאין שתי עגלות משום חשש דאורייתא משום דשמא הן שוין ועוד למאן דאסר פרוץ כעומד לא אסר אלא מטעם דאמר ליה רחמנא למשה גדור רובא ולא מטעם דשמא הפרוץ מרובה ואם כן בההיא דלחי אפילו הוי ספיקא דאורייתא תשתרי כיון דבין פרוץ בין עומד נפיש מותר ומהאי דפריך בשמעתין והא אפשר לצמצם אין לדקדק שום דבר דרבינו חננאל גריס והא אי אפשר לצמצם וכן ר"ת ולגירסתם נמי אין ראייה שהיא הלכה כן דלא הוי כמו אי אפשר לצמצם דעלמא אלא כלומר אי אפשר בשום ענין שלא יהא אויר משהו בין הסכך לשפוד כשממלא בהכשר אותו מלא נכנס ויוצא דאינו דוחק כל כך הכשר לקרבו אצל הפסול שלא יהא אויר משהו בין הכשר לפסול ונמצא שאין הכשר מרובה על האויר ועל הפסול ומשני במעדיף כלומר עד שבא מן הכשר על השפודים שמכאן ומכאן שנתכסה כל האויר ורובא משני דאפילו תימא אינן מעדיפים אם היו נתונים שתי נותנן ערב אי אפשר שלא יתכסה כל האויר שהכשר נסמך בפסול אי נמי דווקא שתי וערב מהני לרבא אבל בענין אחר לא דגזרינן שמא לא יעדיף אבל שתי וערב אי אפשר בלא העדפה שלא יפול הכשר ולפי זה לא גריסין כמו שכתוב ברוב הספרים אמר רבא אפילו תימא בשאינו מעדיף ובפרק קמא דעירובין (דף טו:) אינו בשום ספר ובההיא דסוף בכורות (דף ס:) דיצאו שנים בעשירי וקראן עשירי משמע דסבר לה כרבי יוסי הגלילי דאמר אפילו בידי שמים אפשר לצמצם דאי כרבנן דאמרי אי אפשר לצמצם אותו שקדם הוי עשירי ואפילו שתק בו והוה ליה כאילו קרא לעשירי עשירי ולאחד עשר עשירי שאין אחד עשר קדוש שלא נעקר שם עשירי ממנו וכן בההיא דסוף פרק שני דחולין (דף לח:) דתחת אמו פרט ליתום דאוקמינן בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים וכן בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע.) גבי הא דבעי רבא הלכו באברים אחר הרוב ויש לדחות ההיא דסוף בכורות דאפילו סבר אי אפשר לצמצם כיון דאין יכול להכיר איזה קדם משהו לחבירו ונתכוון לקרות שניהם עשירי ובבת אחת קראם לא דמי לקרא לעשירי עשירי ואחר כך לאחד עשר עשירי והא דקאמרינן התם אבל בבת אחת תרווייהו קדשי לא ממש בבת אחת בצמצום [אלא] כדפירשתי ומיהו קשיא דפרק מי שהוציאווהו (עירובין דף נ.) ופרק שני דקדושין (דף נא.) פריך מהך ויצאו שנים בעשירי לרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו ומשמע דקשיא ליה וכיון דבזה אחר זה אין אחרון קדוש בבת אחת לא יהא קדוש לא לזה ולא לזה כמו מקדש אשה ואחותה והיאך יכול להיות זה דדל קריאת שם דידה מהכא כיון דאי אפשר ליה לצמצם ממה נפשך עשירי מאיליו קדוש ויש לומר דמבתרא פריך היאך הוא קדוש כיון דאי אפשר לצמצם אינו קדוש אלא מחמת דיבורו.**

תוספות מסכת סוכה דף טו עמוד ב

והא אפשר לצמצם - ... וגירסת ר"ת עיקר דגרס והא אי אפשר לצמצם כדפרישית וניחא לפי גירסתו דלא קיימא השתא רבי אמי ורבא לשנויי כמאן דאמר פרוץ כעומד אסור דלכולהו קאמרינן הכא הך פירכא דאי אפשר לצמצם אבל לגירסת הקונטרס קיימי השתא לשנויי כמאן דאמר פרוץ כעומד אסור והיינו דלא כהלכתא דפרק קמא דעירובין (דף טז:): פסקינן הלכה כמאן דאמר מותר.

מצמצם במצוות

משנה מסכת כלים פרק יז משנה ו

[ו] כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית רבי יהודה אומר מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ונותן לתוך המים וחולק את המים אמר ר' יוסי וכי מי מודיעני איזהי גדולה ואיזהי קטנה אלא הכל לפי דעתו של רואה:

רמב"ם על משנה מסכת כלים פרק יז משנה ו

... אמר ר' יוסי ומי הוא שיודיענו בקטנתו הגדולה ביותר שבביצים שאין למצוא גדולה ממנה, וכך בקטנתו את הקטנה שלא תמצא יותר קטנה ממנה, אלא הדבר מסור למראית עינו של אדם שביצה זו בינונית לא גדולה ולא קטנה. והלכה כר' יוסי

הון עשיר מסכת כלים פרק יז משנה ו

... והכלל העולה מדברינו אלו, דבין לר' יהודה בין לר' יוסי לא חיישין בביעי אלא לדשכחי בינא, ולא לדשכחי בעלמא במדינות הרחוקות ומדברות השוממות, דלא הטריחה התורה על ישראל לחפש אחריהם כדי לשער בהם, כמו שלא הטריחם להקריב מהחיות מהאי טעמא כדאיתא במדרש (ויק"ר פכ"ז ו) ואפילו בנדבה אסר להביאם. והואיל והלכה כר' יוסי דלפי דעתו של רואה משערין, יפה הוכחתי התם במקוה טהרה פ' כ"ה דבגדולה שבבנונית משערין, מדדקדק ר' ואשכח הביצה שבדורו קטנה מן הביצה דדור המדבר אחד מעשרים בביצה דווקא, דהא אין ספק דבמדבר להורות הלכה לדורות לא ע"י המים שיערוה אלא לפי דעתו של רואה, ואי בבנונית שבמי בנוני שיערוה מאן מוכח דהאמצעית ממש עלתה בידם כמו שעולה ע"י המים, הא לנס לא הוצרכו מאחר דאין הדין כך, ובידי אדם א"א לצמצם, וא"כ אפילו תימא דר' אשכח הבנונית שבמין בנוני על ידי המים כמו שהקשו לי חכמי איזמיר, איך היה יכול להעריכה בדקדוק עם אותה דדור המדבר שנמדדה שלא ע"י המים אלא לפי דעתו של רואה, דדילמא לא היתה של דור האמצעית ממש כמו שהיתה את שלו, אלא ודאי בגדולה שיער וכדוהוכחתי התם ע"ש ודוק:

תשובות הגאונים - הרכבי סימן רסח

ושש'. כמה שיעור גרוגרת הגסה וגרוגרת בינונית וכן זית גדול זית קטן זית בינוני. הרי אילו שיעורין ואיך יהי שיעור לשיעור. ואם תאמר במשקל לא פירשו רבותינו משקל ולא דיקדק הקדוש ברוך הוא עמנו במשקל וכל אחד ואחד בעשותו לפי דעתו הרי יצא ידי חובתו. ואין צריך ללמוד שיעור מאחר דתנן ר' יהודה אומ' מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ונותן לתוך המים וחולק את המים אמ' ר' יוסי מי מודיעני אי זו היא גדולה שבגדולות ואי זו היא קטנה שבקטנות אלא הכל לפי דעתו של רואה:

משנה מסכת עירובין פרק ד משנה ח

[ח] אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח עגולות דברי רבי חנינא בן אנטיגוס וחכמים אומרים מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהא נשכר לזויות:

רמב"ם על משנה מסכת עירובין פרק ד משנה ח

אמרו כטבלה מרובעת, לפי שאי אפשר למעשה לעשות רבוע מדויק, לפיכך השמיעך שמספיק אם יראה מרובע כפי יכולת האדם כמו הלוחות המרובעים שמתכונים לרבען עד כמה שאפשר.

הון עשיר מסכת עירובין פרק ד משנה ח

כטבלה מרובעות. כתב הרב בשם הרמב"ם שא"א לעשות מרובע מצומצם, ע"כ. וזה אינו אלא בפעל על הקרקע שהוא בלתי שוה בכל מקום, דעל דבר השוה בכח חכמת ההנדסה אפשר ואפשר, והנני מראה במופת חותך ... וזהו המרובע המצומצם המבוקש (ציורא):

ספר האשכול (אלבך) הלכות חלה דף קכה עמוד ב

ובשאלה לרב שרירא בהאי לישנא. וששאלתם לפרש לכם אם יש משקל לגרוגרת ולזית ולכותבת ושאר שיעורים במשקל כספים של ערביים, ופירשתם שמר רב הילאי גאון ז"ל פירש לכם משקל ביצה ששה עשר כסף ושני שלישי כסף, ואם אין לשאר משקל מאי טעמא ביצה יש לה משקל. הוו יודעים שאין לאלו שיעורים משקל כסף לא במשנה ולא בתלמוד שלנו כל עקר, ואלו בקשום לתת שיעור משקל מן הדינרים היו עושין מעקרא, אלא שנתנו השיעור מקטנית ופירות שמצויין תמיד ואין לומר שנשתנו, וכך שנינו כביצה [שאמרו] לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית, ר' יהודה אומר מביא הגדולה שבגדולות והקטנה שבקטנות [ונותן לתוך המים] וחולק את המים, אמר ר' יוסי מי מודיעני איזה גדולה ואיזה קטנה, אלא הכל לפי דעתו של רואה. ומפורש בתוספתא משים כוס מלא מים ומביא אוכלין שאינן בולעין ונותן לתוכן עד שיחזרו המים לכמות שהיו וחוזר וחולקן. הא למדנו משנה שלימה <שאין לביצה> משקל ידוע שלא להוסיף ושלא לגרוע, וסלקא דעתין ר' יהודה ור' יוסי דקאמרי האיך משערים בביצה לא היו יודעין לקוץ לה משקל ידוע, וכי מר רב הילאי גדול וחכם מר' יהודה ור' יוסי היה, אלא כמתני' עבדינן הכל לפי דעתו של רואה. ומר רב הילאי הכין הות דעתיה שהמשנה חייבה כל אדם לפי דעתו, והרי פירש לכם מה שראה הוא לפי דעתו או מה שראו משלפניו ולמדוהו, אם חפצים אתם לעשות כמוהו ולסמוך עליו או על חכמים שלפניו ששערו כן לפי דעת' עשו, ואם לאו שערו אתם, ולפי דעתו של רואה יעשה אם חסר אם יותר. וכן לענין כזית וכגרוגרת הרי פורש לכל אחד מהן בזו משנתנו לא גדול ולא קטן אלא בינוני, וגם הוא לפי דעתו של רואה. והאי דקצת רבנן שערו לפי דעתם ביצה ולא שערו כזית וככותבת וכגרוגרת, משום דביצה תלויין בה מילי נפיש קב וסאה ואיפה ועומר כולהון משתערין בביצה לפיכך שערוה לפי דעתם, אבל הני שיעורים שבקינן לפי דעתו של רואה:

ספר האשכול (אלבק) הלכות חלה דף קכח עמוד א

...ולכן נתנה תורה שעור בביצים ובפירות, שדברי סופרים נתנו על הר סיני כדכתיב ועליהם ככל הדברים, לפי שהביצים והפירות נמצאות בכל מקום, כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שישראל עתידין להתפזר בין האומות, ומשקליהם ומדותיהם שהיו בימי משה ושהוסיפו עליהם בארץ ישראל אין נשמרין להם, והמדות משתנות בדורות ובמדינות, שבכל דור ודור היו מחדשין חכמים מדותיהן, כדמפורש בכמה מקומות...

מנחת חינוך מצוה קט - שלא לעשות שמן המשחה

(א) שלא לעשות כו'. ער"מ פ"א מהכה"מ ועובר ע"ז ח"כ או חטאת בשוגג וג"כ א"ח על לא הודע והוא ג"כ מח"כ שחייבים מלקות ע' במכות ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזו"נ ובכל אישי ישראל חוץ מחש"ו. ולענין תשובה נמי ככל לאוין של ח"כ ומבואר בר"מ מהש"ס דדוקא אם עשאו כדי לסוך אבל אם עשה להתלמד או למכרו לאחרים פטור. ובש"ס הלשון כדי למסרו לצבור ואין חילוק כי באמת אין הצבור צריך לשה"מ וה"ה לאיזה כוונה שעושה פטור רק לסוך כי דרך שה"מ למשוח חייב ג"כ אם עושה לכוונה זו כמו בקטורת דדרכו להריח חייב על כוונת הריח ה"נ חייב על כוונת המשיחה. ודוקא אם עושה כמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע וכמעשה הזה חייב. אבל הוסיף על המשקל או גרע או שמן זית פחות או יותר פטור ול' הש"ס שמן שפיטמה לחצאין פטור ופירש"י כגון שעשה ז' לוגין. אך באמת בהוסיף או גרע ודאי פטור דל"ה כמתכונתה כלל אף אם עושה תחלה לפי מדת המשקולת הללו כגון לששה לוגין מחצית ממשקל העיקרין דזה הוי כמתכונתו אך מ"מ נלמד שפטור דל"ה כמוהו ובקטורת כה"ג חייב אף בחצי אבל אם הוסיף וגרע במשקל פטור בקטורת ג"כ וזה נכלל בלשון הר"מ שכתב וכמעשה הזה היינו שיהא שלם ולא חצי שצריך שיהי' דומה לכל צד לזה שעשה מרע"ה ז"פ. ולכאורה צ"ע אי נימא דבי"א א"א לצמצם ער"מ פ"ט מה' רוצח ובתוס' חולין כ"ח כ' בשם ר"ש גבי מע"מ כרוב דאיכא ב' סברות חדא דלמא הוא יותר או מחצה וליכא אלא חד סברא דלמא הוא מיעוט ע"כ כשר דהוי כעין ס"ס דההיתר מצוי יותר וע"ש א"כ כאן המ"ל חיוב בעושה שמה"מ כיון דצ"ל העיקרין במשקל הזה בלא תוס' ובלא גרעון א"כ כשתצמצם כמשקל וכמתנו איכא ב' סברות לפטור דלמא שוקל יותר ופטור א"ד שוקל בפחות וג"כ פטור ולא נשאר אלא סברא א' לחיוב דלמא כיון הצמצום והיאך חייב (קטורת) [כרת] או מלקו' וסברא זו ע' תוס' בכ"מ בכורות י"ז סוכה ט"ז וש"מ. אך באמת ל"ק דהא גם על העשי' קשה דלמא הוסיף או גרע אף דאפ"ל דהי' ע"י נס דכמה נסים הי' בשה"מ מ"מ התורה לא תסמוך במצות על נסים רק נס זה מרומז בתורה דכולו קיים לע"ל. אך באמת כיון דלא ניתנה תורה למה"ש א"כ כ"מ שציוותה התורה לעשות במדה ובמשקל הכל לפ"ד ב"א לפי שכלו אם מצמצם כשר הן לענין מצוה וכן לענין חיוב. וזה מפורש בש"ס דבכורות שם דמקשה אמ"ד אי אפשר לצמצם ממדות מזבח וכלים ותי' שא"ה דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית עביד ניחא לי' והיינו דהתורה ניתנה לב"א לפי דעתו אבל בכל הנהו דמייתי שם אין המצוה תלוי במדה ובמשקל רק המצוה היא בפני עצמה רק אירע מקרה דאין אנו יודעין כגון דהיא מצות בכור אך שאירע מקרה שנולדו שניהם כא' ואין אנו יודעין וכן גבי ע"ע וכל המקומות ע"ז שייך שפיר היאך נעשה כיון דאי אפשר לצמצם וע"ז יש סברות אבל במקום דהמצוה כ"ה לא שייך לומר אי אפשר לצמצם דהתורה ניתנה לב"א על הארץ וכפי כוחינו כן המצוה והאזהרה ע"כ ל"ק קושית תוס' שם ממע"מ כרוב גבי שחיטה למ"ד כן וכן פרוץ כעומד גבי שבת למאן דשרי ופלפלו הא אי אפשר לצמצם דבאמת כיון דהתורה אגמרי' למשה לא תשייר רובא ולא תפרוץ רובא ואגמרי' דהשחיטה סגי במחצה הי' הציווי לפי דעת ב"א ולא יזיק אם יש פחות או יותר כיון דלפי כחנו אנחנו מצמצמי' ולנו ניתנה התורה ולא למה"ש. הכלל בקיצור כ"ה שיש מצוה ואזהרה במדה או במשקל לא שייך לומר אי אפשר לצמצם דהתורה נתנה הצמצום לפי דעת בני אדם וכן כל אכילת מצוה או איסור דהתורה אגמרי' שהם בכזית או שיעורים אחרים שיש בתורה התורה נתנה הצמצום לפי דעתנו ואין צריך לבא לס' ר"ש דיש שתי ס' דלמא הוא יותר או מצומצם דהא פעמים באכילת מצוה דאוכל האיסור מחמת דעדל"ת עש"א ה' מצה ול"ש דלמא הוא יותר דיותר אסור לאכול וגם פחות אסור כיון דאינו מקיים המצוה א"ו בדעת האדם תליא מלתא והתורה ציוותה לנו כן אבל במצות שאין המצות תלוי בשיעור רק המצוה היא בפ"ע כמו בכור וכדומה אך אירע שאלה דאין אנו יודעין בודאי א"א לצמצם וע"ז יש פלוגתא שם כנלע"ד ועדיין לא הבאתי הדברי' בכור הבחינה:

ערוך השולחן אורח חיים הלכות תפילין סימן לב

סעיף עה

וכבר נתבאר שצריך להיות ריבוע שוה גם למעלה גם למטה בתיתורא ז"ל רבותינו בעלי הש"ע בסעי' ל"ט תפילין בין של ראש בין של יד הלכה למשה מסיני שיהיו מרובעות בתפרן באלכסון דהיינו שיהיו ריבוען מכוין ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חז"ל כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונא וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים אבל על גובה הבתים אין להקפיד אם הוא יותר מרחבן וארכן עכ"ל ואף על גב שחשבון דאמתא ותרי חומשא באלכסונא אינו מכוון לגמרי לפי חשבון חכמי המדות כידוע מ"מ התורה גזרה שימדודו ע"פ חשבון זה כמ"ש ביו"ד סי' ל' סעי' י"ג ע"ש [ומתורץ קושית תוס' עירובין י"ד]. ודע שאף אם נאמר שא"א לצמצם בידי אדם לעשות ריבוע ממש מ"מ התורה אמרה עשה כפי מה שביכלתך לצמצם ובה תקיים המצוה וכן אמרו חז"ל בבכורות [י"ז:] לענין מדות המזבח וכלי בהמ"ק שאמרה תורה מדה ז"ל הגמ' רחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למיעבד ניחא ליה ע"ש וה"נ בתפילין כן הוא:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קמו

... (ואגב אכתוב אשר בענין מדידת רבוע של התפילין גם בלא זה לא שייך להצריך מיקראסקאפ, דהא הרבוע איתא /או"ח/ בסימן ל"ב סעיף ל"ט דהיינו שיהיה ריבוען מכוון ארכו כרחבו כדי שיהא להם אותו אלכסון שאמרו חז"ל כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא, וזהו דבר שליכא במציאות דהא אין החשבון דאמתא ותרי חומשי מכוון כדכתב המג"א ס"ק נ"ט מתוס' סוכה דף ח' ד"ה כל אמתא וכן הוא בתוס' עירובין דף נ"ז, ובהכרח שהכוונה שכשר גם ריבוע כזה ונמצא שכשר גם לכתחלה תפילין שהן מרובעין ממש שאין האלכסון מכוון עד הריבוע שאינו מכוון שהוא באלכסון המכוון בתרי חומשי יותר, (ודברי הט"ז /או"ח סי' ל"ב/ ס"ק ל"ג לכאורה תמוהין שכתב פי' בריבוע גמור שארכו כרחבו ממש שיערו חכמים כל השיעור שיש לו יש לו באלכסון ב' חומשין נוסף, דהוא דלא כהאמת ואישתמיטתיה מיניה דברי התוס', ואולי כוונתו רק כדכתב הפמ"ג במשבצות דהוא למעט כל שארכו יותר על רחבו אף שיש בו לפי חשבון האורך והרוחב כמו שהיה החשבון בריבוע ממש), **וא"כ כשיעשה ריבוע ע"י מיקראסקאפ הרי לא יהיה האלכסון תרי חומשי יותר בדיוק אלא טפי פורתא, ואף שג"כ כשר אבל ליכא שום מעלה. וגם אף בלא זה נמי הא איתא בבכורות דף י"ז שהקשה הגמ' למ"ד א"א לצמצם אף במעשה דבנ"א ממת הכלים ומדת המזבח, ותירץ שאני התם דרחמנא אמר עביד ובכל היכי דמצית למעבד ניחא לו, ופרש"י ולעולם לא צמצמו יפה, ובא"א לצמצם הרי אפשר שהוא מעט יותר ואפשר שהוא מעט פחות ואפשר גם שהוא מצומצם, ובהכרח שכולן הכשיר רחמנא לכתחלה, וכן ודאי הוא גם בריבוע דתפילין שג"כ הא א"א לצמצם ואיך שנראה לעין הוא הריבוע הכשר לכתחלה אף שכלפי שמיא אינו מצומצם. ופלא על מש"כ כתר"ה שהגרי"ז הלוי זצ"ל היה סבור שיש מעלה כשימדדו ריבוע דתפילין במיקראסקאפ)...**

שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן לז

למדוד הריבוע בתפילין ע"י מודד של מילימעטער אלול תשמ"ו. לכבוד ידידי היקר וכו' הי"ו. אחדשה"ט.

בדבר שאלתך לענין ריבוע בתפילין המבואר בש"ע א"ח סי' ל"ב ס"ט דהלכה למ"מ שיהיו מרובעות ונהגו כהיום למדוד ע"י מודד של מילימעטער ויותר מזה ושמע שאני אמרתי שאין צריך לדקדק במכשירין כאלו רק לכוין שיהיו מרובעות האם אמת השמועה.

כן הדבר שכבר אמרתי הרבה פעמים שהתורה לא ניתנה לקאמפיוטערס ומיקראסקופס וכיוצא בזה וגם לא לשאר כלי אומנות ומה יעשו אנשי גרוזיא שאין להם מכשירים אלו אלא יעשה לפי ראות העין והמדידה הרגילה אצלינו ולמראה עיניו ישפוט לאדם שרואה בישרות, וכעין זה כתב המבי"ט לענין מראה אתרוג בחזית הפוסל בכ"ש הובא במג"א סי' תרע"ט וגדולה מזו, ושוב הראה לי אחד בהלכות והנהגות מהגה"ק מאסטייפעלע דף נ"ג שכתב דלענין ריבוע בתפילין תמיד ענה שהחזו"א אמר שזהו לפי ראות העין בראיה רגילה ע"כ, וב"ה שכוונתי לדעת הגדולים ז"ל, וקצת ראייה מכה"ג שאסור לעשות כלי למלא חפנים קטורת אלא דוקא בחפניו חפן, וכן בכל שאר מצוות המעשה. אבל וודאי הא פשוט שצריך לדקדק בריבוע כפי האפשר בדרך הטבע ועיין מ"ב סי' קע"ו.

ועיין מס' כלים פי' י"ז מ"ו כביצה שאמרו לא גדול ולא קטנה אלא בינונית א"ר יוסי וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה אלא הכל לפי דעתו של רואה ופהר"מ דהענין שב אל אומד האדם שזאת הביצה תהי' שוה לא קטנה ולא גדולה והלכה כרבי יוסי ומבואר נמי דסומכין על אומד דעת האדם ולא במדידה, ובמקום אחר הבאתי דלשקול במשקל שיעורי מצוה סימן קללה הוא ואסור מבואר גם בכה"ג במלא חפניו של כה"ג דלא עשו דפוס וגם בחביתי כהן גדול (מנחות פ"ז ע"ב ועיין פ"ב דמדות) פריך בגמ' במה מחלקן לחלות ביד או בכלי פשיטא דביד דאי בכלי טורטני יכניס ויכניס כיון דבקללה ואכלתם לחמכם במשקל לאו אורח ארעא ע"ש נמצא דאדרבה חסרון יש במשקל אלא ישער, (ועיין רמב"ם פיה"מ עירובין פ"ד מ"ח וברע"ב שם דא"א לעשות טבלא מרובע בצמצום לפיכך תנא כטבלא מרובעת כלומר כדרך שבנ"א רגילים לרבע אף על פי שאינו מרובע בצמצום ועיין א"ר אות נ"ט ובפמ"ג בא"א סקנ"ג) ומיהו לענין שאר מדידות שנתות היו במקדש והיו מודדין ודו"ק. דושה"ט בלב ונפש, מנשה הקטן.

שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן קיא

(ה) ברור כשמש שנמסר לישראל שיעור זמן מה שידעו כל ישראל, ולא תליא במכונות של מדידת אור וחושך ממקום אחד לחברו שנמסר ליודעי מפת הארץ ונופה, רק לכל מקום מה שיוכל העין לראות לפי הסימנים שמסרה לנו התוה"ק לכל מקום, ובאותן מקומות שנהגו מקדמת דנא שיש יום ולילה אין לומר ח"ו שאין יום ולילה.

ומה מאד שמחתי שמצאתי בספר האשכול [ח"ב הנדפס בירושלים תפרי"ח] שזימן השי"ת לידי באלו הימים, ובהל' חלה דף קכ"ה ע"ב וקכ"ו ע"א שמתחיל, ובשאלה לרב שרירא גאון וכו' שמר רב היילאי גאון ז"ל פירש לכם משקל ביצה וכו' ואם אין לשער משקל מ"ט ביצה יש לה משקל, הוו יודעים שאין לאלו השיעורים משקל כסף וכו' אלא שנתנו השיעור מקטנית ופירות שמצויין תמיד, ואין לומר שנשתנו וכו' אלא כמתני' עבדין הכל לפי דעתו של רואה עיין שם. ושם בדף קכ"ח ע"א, ונשאלו הגאונים ז"ל וכו' ולכן נתנה תורה שיעור בביצים ובפירות שד"ס נתנו על הר סיני וכו' לפי שהביצים והפירות נמצאות בכל מקום, כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שישראל עתידין להתפזר בין האומות וכו' והמדות משתנות בדורות ובמדינות וכו', הלכך תלו חכמים ז"ל המדות בפירות ובביצים שהם קיימות ואינם משתנות וכו' עיין שם. ובכלבו סי' פ"ט מהראב"ד שכתב, ואכן שיעור משקל לא נהיג לן דאיכא דקלילא ואיכא דלא עיין שם. והארכתי בזה בשיעור הישיבה [ונדפס בישראל סבא גליון מ"ו עמ' של"א] לענין מ"ש הצ"ח בפסחים קט"ז שנתקטנו הביצים ואכמ"ל. ומזה יסוד גדול לאבוה"ק ורבוה"ק זי"ע שלא נהגו לשער במשקל.